

Diversiteitsbarometer Onderwijs

Studie-oriëntering in het secundair onderwijs

☐ VL: Sterk gedifferentieerd onderwijssysteem

- Vroege selectie, studiekeuzes na attesteringen, rol in reproductie van sociale ongelijkheid
- Worden (sociale) verschillen in ontvangen attesten volledig verklaard door (sociale) verschillen in prestaties?
- Zijn er naast sociale verschillen in prestaties ook verschillen in de gemaakte studiekeuzes?
- Speciale rol B-atteest: wil falen voorkomen maar werkt ongelijkheid in de hand.

☐ Analyses op populatiegegevens

- verschillen tussen sociale groepen in de ontvangen attesten en de studiekeuzes die ze maken na het ontvangen van deze attesten

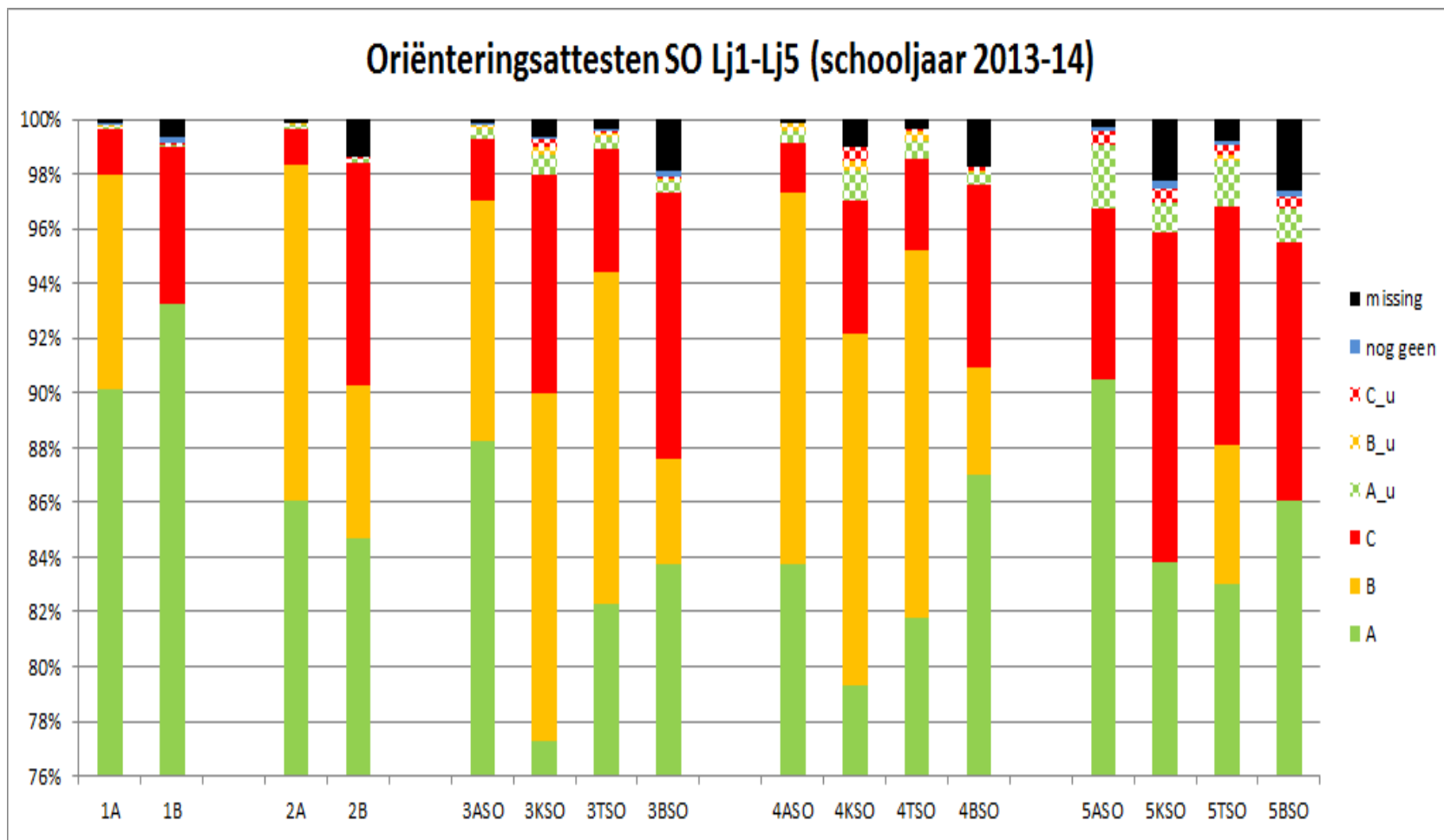
☐ Survey bij scholen

- oriënteringsbeleid en –praktijken

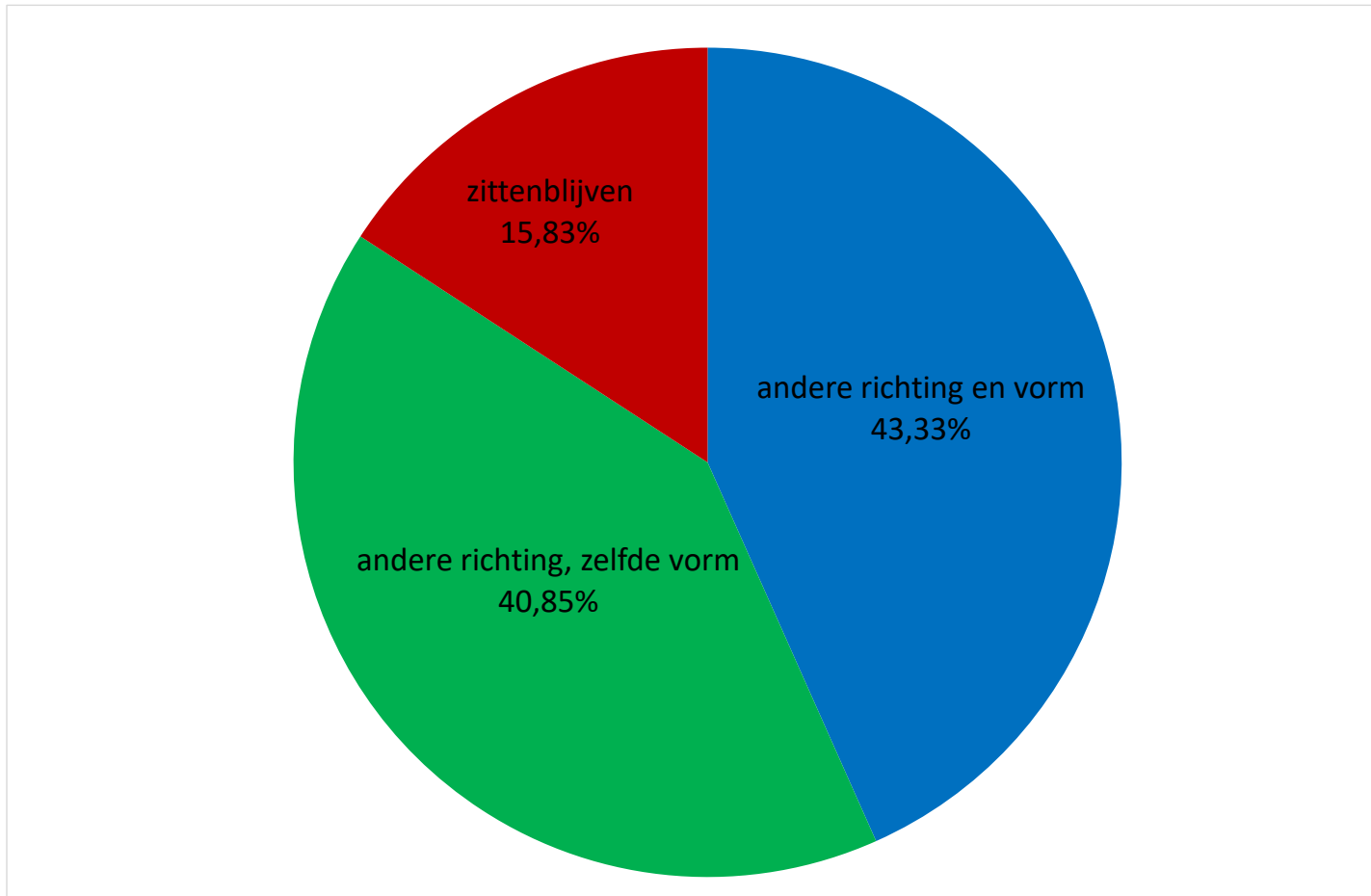
☐ Vignettes:

- verschillen in attesteringen en motiveringen na controle voor de leerprestaties van leerlingen
- rol van attitudes van leerkrachten

- >75% A-attest, weinig uitgestelde beslissingen (<2%), iets meer in 5°leerjaar
- 1° en 2° graad: vaker B-attesten dan C-attesten, behalve in B-stroom
- Meer B-attesten op het einde van 1° en 2°graad

Wat na een B-attest (2013-14, lj 1-5)

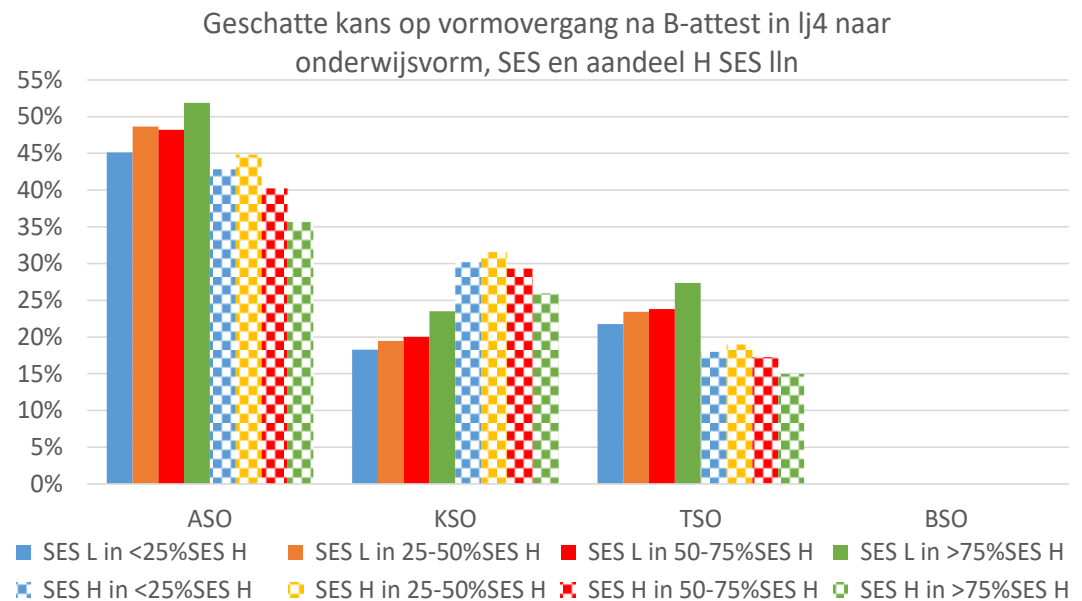

B-attest en studiekeuze na B-attest

- ❑ Sociale herkomst is een belangrijke determinant van de feitelijke oriëntering na een B-attest
 - lage-SES-leerlingen kiezen na een B-attest vaker voor een vormovergang,
 - hoge-SES-leerlingen maken vaker die keuzes die de doorstroom en succes in het hoger onderwijs niet in het gedrang brengen. Dit gebeurt vooral door het vermijden van een vormovergang.
- ❑ In eerste instantie ontvangen leerlingen met een lagere socio-economische positie, mede op basis van hun mindere schoolse prestaties, vaker een B-attest dan hun studiegenoten met een hogere socio-economische positie.
- ❑ Maar daarenboven zorgen de minder ambitieuze keuzes die gemaakt worden door deze groep na een B-attest, voor meer gelimiteerde verdere onderwijskansen en –mogelijkheden.

B-attest en studiekeuze na B-attest

- Keuzes na een B-attest worden mee bepaald worden door de leerlingencompositie van de school.
 - Hoe hoger het aandeel hoge SES leerlingen op school, hoe vaker vormovergangen na een B-attest op het einde van de 1° en 2° graad worden vermeden door hoge-SES leerlingen.
 - Voor lage SES leerlingen is dit niet het geval. Na een B-attest op het einde van de 2° graad kiezen zij wel vaker voor een vormovergang naarmate het aandeel hoge-SES leerlingen op school hoger is.
 - Uit analyses op schoolniveau stelden we vast dat in scholen met een hoger aandeel hoge-SES-leerlingen, na een B-attest vaker vormovergangen voorkomen. Uit deze analyses wordt duidelijk dat het vaker de lage SES leerlingen in die scholen zijn die deze vormovergangen maken.

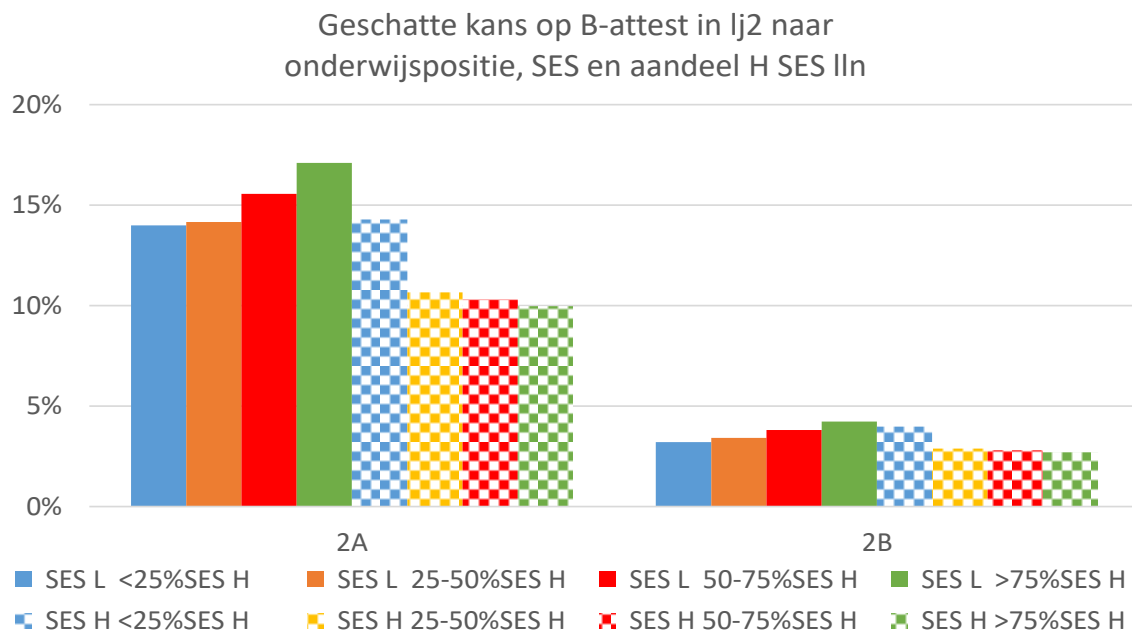

B-attest en studiekeuze na B-attest

Deze verschillen in keuzes na een B-attest versterken het effect van de verschillen in attesteringen.

- Zowel in 4ASO, 4KSO als 2A hebben hoge-SES-leerlingen een significant hogere kans op een A-attest en een significant lagere kans op een B-attest. Lage-SES-leerlingen hebben een significant hogere kans op een B-attest en een C-attest.
- In scholen met hogere aandelen hoge SES leerlingen daalt de kans op een B-attest voor een hoge SES leerling en stijgt de kans op een B-attest voor een lage SES leerling.

Attesteringen en studiekeuzes leiden samen tot een homogenisering van de leerlingenpopulatie in de verschillende onderwijsvormen

Oriënteringsbeleid en -praktijken op schoolniveau.

- Verschillen tussen scholen in het oriënteringsproces, de deliberatie- en klassenraadpraktijken.
- Bv. verschillen in mate waarmee het oriënteringsadvies rekening houdt met *andere elementen naast de leerprestaties*.
 - iets meer dan de helft van de respondenten is het eens met de stelling '*Inzet, attitudes en sociale vaardigheden van leerlingen zijn ook doorslaggevende criteria bij deliberatie*'.
 - rekening gehouden met inzet, attitudes en sociale vaardigheden gebeurt vaker in kleine dan in grotere scholen.
 - ook respondenten uit scholen met een hoog aandeel vrouwelijke leerlingen onderschreven deze stelling vaker.
 - in scholen met een onevenwichtige (veel of weinig) sociale mix of diversiteit minder vaak rekening gehouden wordt met inzet, attitudes en sociale vaardigheden bij deliberatie.
- Oriëntering van leerlingen blijkt dus zeker geen exacte wetenschap aan de hand van een objectief instrumentarium, wat dus *ruimte laat voor individueel maatwerk maar ook voor de invloed van stereotyperingen*.

Vignettes

- ☐ Gestandaardiseerde gevalbeschrijvingen
 - verschillen in attesteringen na controle voor de leerprestaties van leerlingen
 - verschillen in motiveringen na controle voor de leerprestaties van leerlingen
 - rol van attitudes van leerkrachten

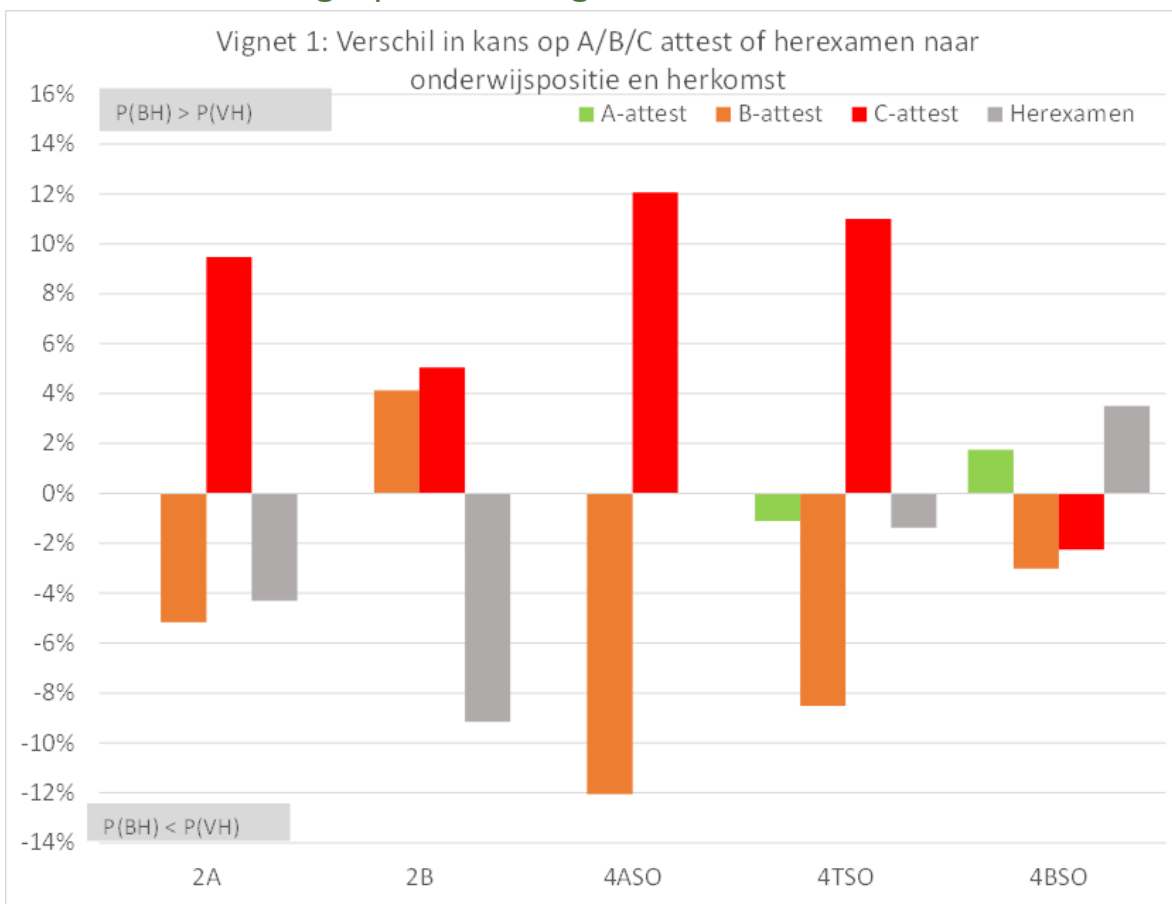
Vignet TYPE B/C Ij 4 ASO economie

- Tijdens een delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar worden de leerlingen van klas 4 Economie beoordeeld door de leerkrachten die hen een attest zullen toekennen op basis van hun schoolresultaten. Momenteel ligt het dossier op tafel van Laura, een leerlinge die al 2 jaar op deze school zit. Op school werd ze al enkele keren terecht gewezen op haar overmatig GSM-gebruik tijdens de lessen. Ze is sociaal en heeft veel vriendinnen op school, houdt van muziek en danst graag. In haar vrije tijd helpt ze haar grootouders met de boodschappen. Haar opa komt haar vaak halen op school, gezien haar ouders als eigenaar van een zaak erg onregelmatige werkuren hebben. Laura haar eindresultaat voor dit jaar is 44% met buizen op volgende vakken; Economie (42%), Frans (35%), Biologie (32%) en Geschiedenis (33%).
- SES hoog, M Aut: Thomas
- SES laag, V Aut: ouders als arbeider
- SES laag, V All: Samira
- SES laag, M Aut: Thomas, vader die truckchauffeur is
- SES laag, M All: Mohammed, vader die truckchauffeur is

- Vraag 1: Welk attest A/B/C?
- Vraag 2: Leerling heeft attest B // attest C gekregen, waarom (motivering)?

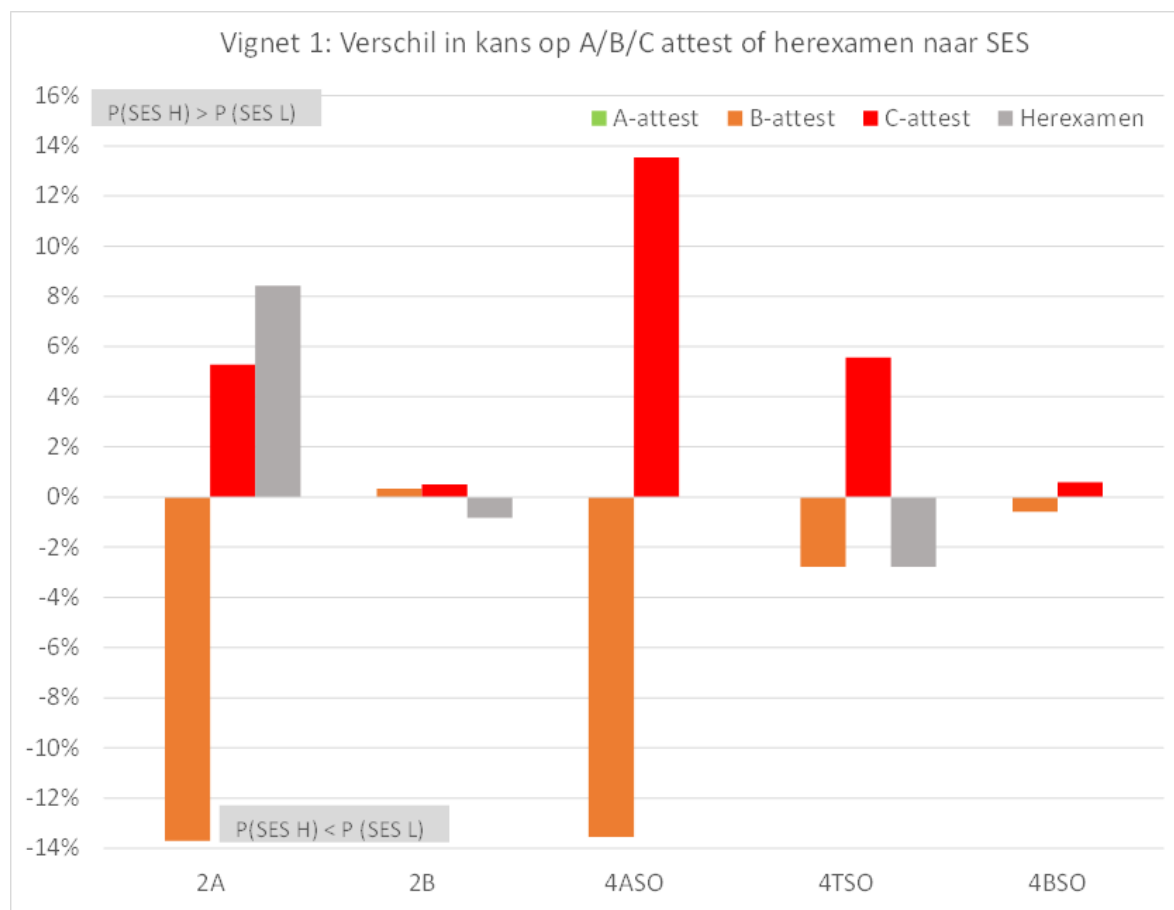
Verschillen in attesteringen naar herkomst

- B of C-attest: Aan leerlingen met een vreemde herkomst wordt, zowel in 4ASO, 4TSO als 2A frequenter een B-attest gegeven, leerlingen met een Belgische herkomst krijgen vaker een C-attest in 4ASO, 4TSO, 2A en 2B.
- A- of B-attest: Opnieuw in 4ASO, 4TSO en 2A wordt aan de leerlingenprofielen met Belgische herkomst vaker een A-attest gegeven. Leerlingen van vreemde herkomst krijgen frequenter een B-attest. Dit is vooral uitgesproken het geval in 2A en 4TSO.

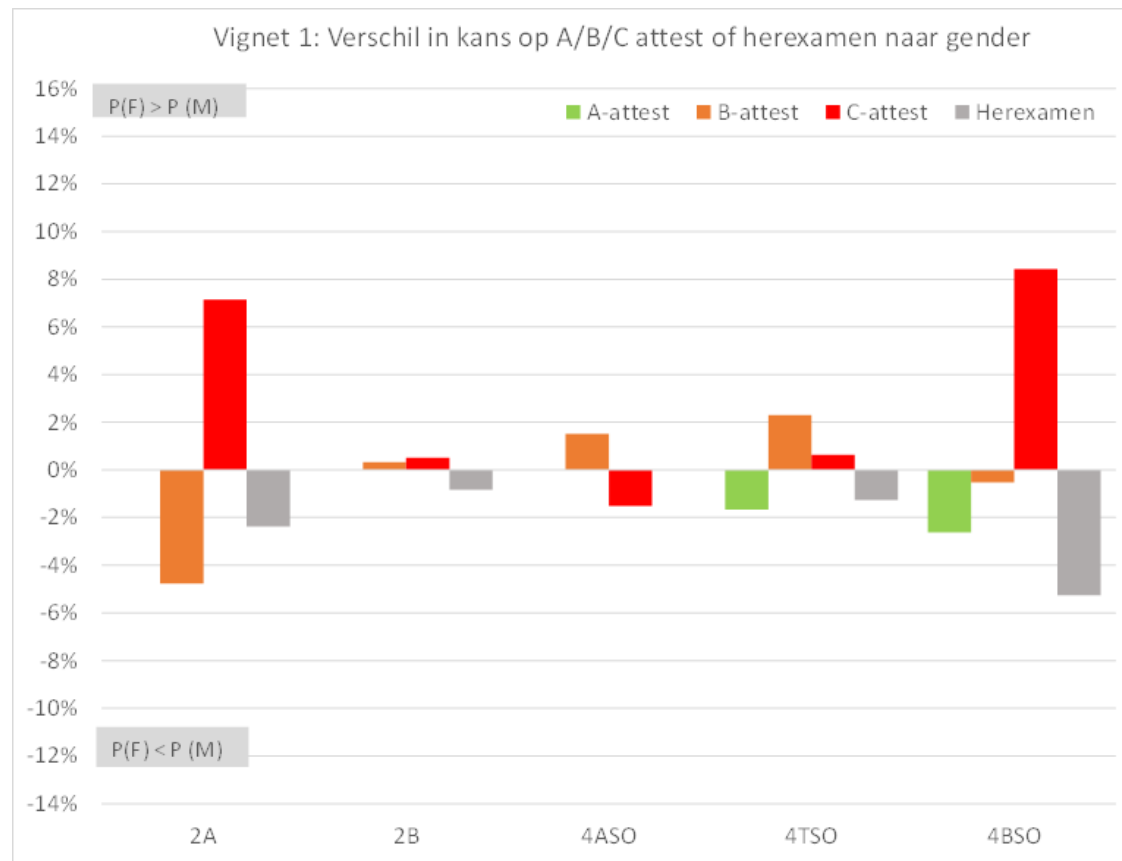
Verschillen in attesteringen naar SES

- B of C-attest: leerlingen met hogere SES vaker een C-attest, leerlingen met lagere SES vaker een B-attest.
- A of B-attest: leerlingen met een hoge SES vaker A-attest, leerlingen met een lage SES vaker een B-attest in 2B en 4TSO.

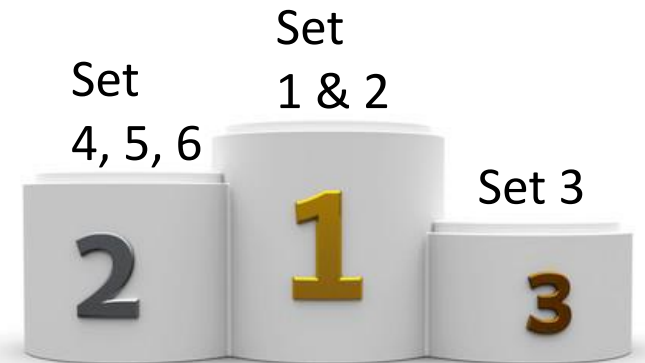
Verschillen in attesteringen naar geslacht

- B of C-attest: Naar gender zien we minder verschillen. In de leerjaren 2A en 4BSO zien we dat aan meisjes vaker een C-attest wordt gegeven. In 4BSO krijgen jongens vaker de kans op een herexamen en in 2A zien we dat leerkrachten vaker geneigd zijn aan jongens een B-attest te geven.
- A of B-attest: Ook hier zijn de verschillen naar gender minder groot dan deze naar herkomst en SES. Leerkrachten zijn geneigd aan meisjes frequenter een A-attest te geven dan aan jongens. De toekenning van een B-attest gebeurt dan weer frequenter bij jongens dan bij meisjes.

Vignette: mogelijke motiveringen

- ❑ Set 1: belang van de *leerresultaten*
- ❑ Set 2: verder *loopbaanperspectief* van de leerling
- ❑ Set 3: *gedrag* van de leerling
- ❑ Set 4: beheersing van de *Nederlandse taal*
- ❑ Set 5: belang van de *voorkeuren (leerling en ouders)*
en de ouderlijke ondersteuning.
- ❑ Set 6: *rol van de school.*

Verschillen in motiveringen naar SES

Bij de loopbaanargumenten worden, bij gelijke studieresultaten

- B-attesten voor de leerlingenprofielen **lage SES** vaker verklaard met de argumenten
 - dat de leerling het meest gebaat is met een heroriëntering naar een andere onderwijsvorm,
 - dat het belangrijk is om de leerling zo te oriënteren dat hij/zij zeker een diploma kan behalen
 - dat een B-attest wordt gegeven om te vermijden dat de leerling schoolse vertraging oploopt.
 - deze argumenten worden vaker aangehaald voor profielen 4ASO, 4TSO & 2A dan in 4BSO & 2B.

- C-attesten voor de leerlingenprofielen **hoge SES** vaker verklaard met de argumenten
 - “de leerling zo lang mogelijk in deze onderwijsvorm houden”
 - “de doorstroom naar hoger onderwijs intact houden”.
 - ook hier vaker aangehaald voor de profielen in 4ASO, 4TSO en 2A.

- A-attesten voor de leerlingenprofielen **hoge SES** vaker verklaard met de argumenten
 - “de leerling zo lang mogelijk in deze onderwijsvorm houden”
 - “de doorstroom naar hoger onderwijs intact houden”.

- Leerkrachten die een vignet **hoge SES** beantwoorden, achten het waarschijnlijker dat de prestaties van de leerling die de klassenraad doen twijfelen tussen een A-attest en B-attest, het gevolg zijn van een éénmalig onderpresteren.

Verschillen in motiveringen naar herkomst

Bij de loopbaanargumenten worden, bij gelijke studieresultaten

- ❑ B-attesten voor leerlingenprofielen **vreemde herkomst** vaker verklaard met argument
 - dat de leerling gebaat is met een heroriëntatie in functie van zijn/haar capaciteiten
- ❑ C-attesten voor leerlingenprofielen **Belgische herkomst** vaker verklaard met argument
 - “de leerling zo lang mogelijk in deze onderwijsvorm houden”
 - “de doorstroom naar hoger onderwijs intact houden”.
- ❑ A-attesten voor leerlingenprofielen **Belgische herkomst** vaker verklaard met argument
 - “de leerling zo lang mogelijk in deze onderwijsvorm houden”
 - “de doorstroom naar hoger onderwijs intact houden”.
- ❑ Leerkrachten die een vignet **Belgische herkomst** beantwoorden, achten het waarschijnlijker dat de prestaties van de leerling die de klassenraad doen twifelen tussen een A-attest en B-attest, het gevolg zijn van een éénmalig onderpresteren.
- ❑ Het argument dat de leerling mogelijk de Nederlandse taal onvoldoende beheerst als verklaring voor een B-attest wordt belangrijker geacht bij leerlingen van **vreemde herkomst**.

Verschillen in motiveringen naar geslacht

Bij het beantwoorden van het profiel **vrouwelijke leerling**, geven leerkrachten vaker aan

- ☐ dat het belangrijk is om leerlingen met een duidelijk beroepsprofiel zo te oriënteren dat ze snel kunnen instromen in de arbeidsmarkt (4ASO en 4BSO)
- ☐ dat het belangrijk is om de leerling zo te oriënteren dat hij/zij zeker een diploma kan behalen (4TSO en 4BSO).

Daarnaast wordt ook voor het profiel **vrouwelijke leerling**, de mogelijkheid dat een B-attest werd gegeven omwille van de *voorkeur* van de leerling waarschijnlijker geacht in 4ASO en 4TSO.

Verschillen in motiveringen

Ouderlijke ondersteuning en ouderlijke voorkeuren .

- ❑ Voor leerlingen met **vreemde herkomst** en leerlingen met **lage SES** wordt het minder waarschijnlijk geacht dat de ouders voldoende ondersteuning kunnen bieden om met zittenblijven wel te slagen in deze richting. Dit motiveert de keuze voor een B-attest.
- ❑ Voor leerlingen met een **Belgische herkomst** of **hoge SES** wordt het waarschijnlijker geacht dat de ouders voldoende ondersteuning kunnen bieden om met zittenblijven wel te slagen in deze richting.
- ❑ Bij twijfel tussen A-attest en B-attest: voor leerlingen met een **Belgische herkomst** wordt het waarschijnlijker geacht dat de ouders de leerling voldoende ondersteuning kunnen bieden om in dezelfde richting te blijven doorstromen (A-attest).
- ❑ Voor de profielen **hoge SES** wordt de mogelijkheid dat een C-attest of A-attest werd gegeven omwille van de voorkeur van de ouders waarschijnlijker geacht in 4ASO, 4TSO en 2A.
- ❑ Voor de profielen **Belgische herkomst** wordt de mogelijkheid dat een C-attest werd gegeven omwille van de voorkeur van de ouders waarschijnlijker geacht in 4ASO, 4TSO en 2A.

Conclusie: signalen van een *stereotype beeldvorming*

- ... die de sociale selectie in onderwijs ondersteunt.
- De argumentatie voor attesteringen van leerlingen met hoge SES of Belgische herkomst ondersteunt vaker het idee
 - dat de prestaties van deze leerlingen het resultaat zijn van éénmalig onderpresteren en
 - dat vormovergangen voor deze leerlingen dienen vermeden te worden.
- Men houdt deze leerlingen m.a.w. het liefst zo lang mogelijk op een onderwijstraject dat de latere overgang naar hoger onderwijs niet in het gedrag brengt. Dit wordt verder gemotiveerd vanuit de ouderlijke voorkeuren en de stereotype beeldvorming van een sterke ouderlijke ondersteuning van de leerling.
- Bij leerlingen met gelijke resultaten maar met een lage SES of vreemde herkomst
 - worden de resultaten niet gekaderd als een éénmalig onderpresteren of
 - worden vormovergangen gezien als aansluitend bij de capaciteiten van de leerling (leerlingen van vreemde herkomst).
- Voor deze leerlingen wordt vaker een onderwijsloopbaan in het verschiet gesteld waarbij niet zozeer de doorstroomkansen worden bewaakt maar waar het vermijden van schoolse vertraging en het behalen van een diploma secundair onderwijs primordiaal is. Ook hier wordt dit gemotiveerd met de stereotype beeldvorming van een gebrek aan ouderlijke ondersteuning van de leerling.

**Hartelijk dank
voor uw aandacht!**

steven.groenez@kuleuven.be
miet.lamberts@kuleuven.be

KU LEUVEN

HIVA

ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING